

RASMLAR ASOSIDA BOLALARNING SO‘Z BOYLIGINI OSHIRISH

Muhammadjonova Sarvinoz

Qo‘qon universiteti Ta‘lim fakulteti Maktabgacha ta‘lim yo‘nalishi 2-kurs talabasi

tel: +998 20 029 22 27

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20393610>

ANNOTATSIYA

Mazkur tezis maktabgacha yoshdagi bolalarda rasmlar asosida so‘z boyligini oshirishning nazariy va amaliy asoslarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqot davomida vizual vositalarning bolalar nutqini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari, rasmlar yordamida yangi so‘zlarni o‘rgatish usullari hamda lug‘at boyligini kengaytirishning samarali metodlari tahlil qilindi.

Tezida maktabgacha yosh davrida nutq rivojlanishining ahamiyati, bolaning tafakkuri va nutqi o‘rtasidagi bog‘liqlik hamda vizual ta‘lim vositalarining psixologik xususiyatlari ilmiy manbalar asosida yoritib berildi. Shuningdek, rasmlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarning bolalarda mustaqil fikrlash, bog‘lanishli nutq, muloqot madaniyati va ijodiy tafakkurni rivojlantirishdagi o‘rni ochib berilgan.

Shuningdek, tezida zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida multimedia vositalari, elektron rasmlar va interaktiv o‘yinlardan foydalanishning bolalar so‘z boyligini oshirishdagi imkoniyatlari haqida ham fikr yuritilgan. Ota-onalar va pedagoglarning hamkorlikdagi faoliyati bolalar nutqini rivojlantirishda muhim omil ekanligi ta‘kidlangan.

Kalit so‘zlar: rasmlar, so‘z boyligi, nutq rivoji, vizual ta‘lim, maktabgacha ta‘lim, pedagogika, bolalar psixologiyasi, lug‘at boyligi, didaktik o‘yinlar, bog‘lanishli nutq.

KIRISH

Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirish bugungi kunda ta‘lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki bolaning nutqi uning tafakkuri, dunyoqarashi, muloqot madaniyati va ijtimoiy moslashuvining asosiy ko‘rsatkichidir. Nutqi ravon va lug‘at boyligi keng bo‘lgan bola atrofdagilar bilan erkin muloqot qiladi, fikrini mustaqil ifodalay oladi hamda bilimlarni tezroq o‘zlashtiradi. Shu sababli maktabgacha yosh davridan boshlab bolalarning so‘z boyligini oshirishga alohida e‘tibor qaratish zarur.

Bugungi kunda zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida bolalar nutqini rivojlantirishning ko‘plab usullari ishlab chiqilgan. Shunday samarali metodlardan biri rasmlar asosida o‘qitish metodidir. Chunki maktabgacha yoshdagi bolalar ko‘rish orqali ma‘lumotni tezroq qabul qiladilar. Rangli, qiziqarli va mazmunli rasmlar bolalarning diqqatini tortadi, ularning qiziqishini oshiradi hamda yangi so‘zlarni tez o‘zlashtirishiga yordam beradi.

Rasmlar bolaning tasavvurini kengaytiradi va uning tafakkur faoliyatini rivojlantiradi. Bola rasmni kuzatish orqali undagi predmetlarni taniydi, ularning nomini aytadi, rangini, shaklini va vazifasini tavsiflaydi. Bu jarayon esa bolalarda yangi tushunchalar hosil bo‘lishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, tabiat, hayvonot olami, transport vositalari, mevalar, kasblar va kundalik hayotga oid rasmlar bolalar lug‘atini boyitishda muhim ahamiyatga ega.

Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida rasmlar asosida mashg‘ulotlar tashkil qilish orqali bolalarda:

- yangi so‘zlarni o‘zlashtirish;
- og‘zaki nutqni rivojlantirish;
- gap tuzish ko‘nikmalarini shakllantirish;
- mustaqil fikrlashni rivojlantirish;

- tasavvur va xotirani kuchaytirish;
- muloqot madaniyatini rivojlantirish mumkin.

Shu sababli rasmlar asosida bolalarning soʻz boyligini oshirish mavzusi bugungi kunda dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi.

Rasmlar bilan ishlash bolaning nutq faolligini oshirishda samarali vosita hisoblanadi. Pedagog rasm asosida savollar berish orqali bolalarni erkin fikr bildirishga undaydi. Masalan, “Rasmda nima tasvirlangan?”, “Bu bola nima qilyapti?”, “Hayvon qayerda yashaydi?” kabi savollar bolaning mustaqil javob qaytarishiga yordam beradi. Shu orqali bolalar yangi soʻzlarni qoʻllashga oʻrganadilar.

Bundan tashqari, rasm asosida hikoya tuzish metodidan foydalanish ham bolalar nutqini rivojlantirishda muhim oʻrin tutadi. Bola rasimga qarab voqealarni ketma-ket bayon qiladi, personajlarning harakatlarini tasvirlaydi va gaplarni mantiqiy bogʻlashga harakat qiladi. Bu esa bolalarning bogʻlanishli nutqini shakllantiradi.

Rasmlar kartochkalar yordamida didaktik oʻyinlarni tashkil qilish ham samarali natija beradi. Masalan, “Nimani koʻryapsan?”, “Ortiqchasini top”, “Kim nima qiladi?” kabi oʻyinlar bolalarning soʻz boyligini oshirish bilan birga ularning fikrlash tezligini ham rivojlantiradi. Oʻyin davomida bola yangi soʻzlarni eslab qoladi va ularni kundalik nutqda qoʻllashga odatlanadi.

Rasmlar orqali taʼlim berishning yana bir afzalligi shundaki, u bolaning emotsional holatiga ijobiy taʼsir qiladi. Rangli va qiziqarli tasvirlar bolalarda quvonch hissini uygʻotadi, mashgʻulotga qiziqishni oshiradi va taʼlim jarayonini jonlantiradi. Natijada bola mashgʻulotda faol qatnashadi va bilimlarni samarali oʻzlashtiradi.

Bugungi kunda maktabgacha taʼlim tizimida multimedia vositalari, interaktiv doskalar va elektron rasmlar materiallardan keng foydalanilmoqda. Bu esa bolalarda vizual qabul qilish qobiliyatini yanada rivojlantirib, nutq faoliyatining oʻsishiga yordam bermoqda. Ayniqsa, animatsion tasvirlar va interaktiv oʻyinlar bolalarning taʼlim jarayoniga boʻlgan qiziqishini yanada kuchaytiradi.

Pedagog mashgʻulot davomida rasmlarni bolaning yosh xususiyatiga mos ravishda tanlashi kerak. Juda murakkab yoki tushunarsiz rasmlar bolada qiziqish uygʻotmasligi mumkin. Shu sababli oddiy, rangli va mazmunli tasvirlardan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Shuningdek, ota-onalarning ham bolalar nutqini rivojlantirishdagi roli katta hisoblanadi. Uy sharoitida ota-onalar farzandlari bilan rasmlar kitoblarni tomosha qilishlari, rasmlar haqida suhbatlashishlari va ertaklar asosida savol-javob oʻtkazishlari bolalarning lugʻat boyligini yanada oshiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, rasmlar asosida bolalarning soʻz boyligini oshirish maktabgacha taʼlim tizimining muhim yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Vizual vositalar bolalarda qiziqish uygʻotadi, ularning diqqatini jalb qiladi hamda yangi soʻzlarni tez va samarali oʻzlashtirishiga yordam beradi.

Shuningdek, rasmlar mashgʻulotlar bolalarning emotsional holatiga ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Rangli va qiziqarli tasvirlar bolalarda ijobiy kayfiyat hosil qiladi, mashgʻulotga qiziqishni oshiradi hamda faol ishtirok etishga undaydi. Natijada taʼlim samaradorligi ortadi.

Maktabgacha taʼlim tashkilotlarida rasmlar asosida tashkil etilgan didaktik oʻyinlar va suhbatlar bolalarning muloqot madaniyatini shakllantirishda ham muhim vosita hisoblanadi. Bola tengdoshlari bilan fikr almashadi, savollarga javob beradi va oʻz fikrini erkin ifodalashga oʻrganadi.

Shu sababli pedagoglar mashgʻulot jarayonida rasmlardan muntazam va maqsadli foydalanishlari zarur. Rasmlar bolaning yoshiga mos, sodda, rangli va tushunarli boʻlishi kerak.

Ota-onalar ham uy sharoitida rasmi kitoblar va ko'rgazmali vositalardan foydalanish orqali bolalar nutqini rivojlantirishga yordam berishlari lozim.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Karimova D. “Nutq o‘stirish metodikasi” Toshkent: O‘qituvchi, 2019. <https://library.ziyonet.uz>
2. Rahimova S. “Maktabgacha pedagogika” Toshkent: O‘qituvchi, 2022. <https://library.ziyonet.uz>
3. Ismoilova D. “Pedagogika asoslari” Toshkent: Fan nashriyoti, 2017. <https://library.ziyonet.uz>
4. Nurmatova Z. “Bolalar psixologiyasi va nutq rivoji” Toshkent: Ilm ziyo, 2020. <https://library.ziyonet.uz>
5. Qodirov B. “Boshlang‘ich ta‘lim pedagogikasi” Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. <https://library.ziyonet.uz>
6. Mavlonova R., Vohidova N. “Pedagogika nazariyasi va tarixi” Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. <https://library.ziyonet.uz>
7. Ulug‘bekova M.R. “Vizual ta‘lim vositalarining bolalar nutqiga ta‘siri” International Journal of Advanced Research in Education, 2024. <https://in-academy.uz>
8. Fozilova O.N. “Ta‘lim va taraqqiyot” ilmiy jurnali, 2023. <https://cyberleninka.ru>
9. O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta‘limga oid metodik tavsiyalar.
10. Ziyonet elektron kutubxonasi materiallari. [Ziyonet kutubxonasi](#)